

Göranzon, Bo. (1990). **Det praktiske intellekt**. Carlsson Bokförlag, Stockholm. 200 sider.

Anmeldt af *Klaus Nielsen*, Ph.D.-studerende, Psykologisk Institut, Aarhus Universitet.

I de senere år har der været en stadigt stigende interesse for at belyse det særlige ved kundskaber og færdigheder i praksis. En interesse der er næret af en skepsis til at den moderne videnskab kan erstatte menneskelige egenskaber og kompetencer med informationsteknologi og databehandling. Hubert Dreyfus stillede allerede i begyndelsen af halvfjerdserne spørgsmålstejn ved, hvor langt informations-teknologien kunne bruges med sin bog "What computers can't do". Göranzon stiller samme spørgsmål, men behandler spørgsmålet mere empirisk end Dreyfus. De er dog fælles om at tematisere den tankegang og kundskabsforståelse, som gemmer sig bagved informationsprocessteknologien. Det er der kommet en spændende og læseværdig bog ud af.

Göranzons mål med sin bog "Det praktiske intellekt" er at tematisere den type kundskaber, som overføres i en professionskultur. En overføring der primært sker ved hjælp af et mester-lærlinge forhold, og som det er svært at erstatte ved de klare verbale foreskrifter og standarder, som følger med informationsteknologien. Göranzons ærinde er at vise at det faglige skøn er en væsentlig del af professionen, og at det ikke lader sig reducere.

I de første par kapitler gennemgår Göranzon et case-eksempel, hvor ny datateknik indføres i en profession. I forbindelse med køb og salg af skovarealer skal værdien af et stykke skov gøres op og en sådan udregning udføres af en skovmester. I slutningen af 60'erne indføres der ny datateknologi til at hjælpe skovmestrene med at udregne skovens værdi. Det medfører en opsplitning, hvor først skovmestrenes assistenter betjener computerne og derefter deciderede EDB- medarbejdere, som nu står for hele regneprocessen, mens skovmestrene står for selve vurderingen af skovens værdi. Men til de officielle myndigheders overraskelse stiller skovmestrene sig meget kritiske overfor den nye teknologi. De hævder nemlig, at vurderingen ikke lader sig adskille fra selve udregningsprocessen. I følge skovmestrene vokser vurderingen frem af selve det konkrete og manuelle arbejde med udregningen, og opsplitningen mellem udregning og vurdering betyder, at skovmesterprofessionen mister en væsentlig kvalitet.

I bogens tredje kapitel begynder Göranzon at indkredse begrebet det praktiske intellekt. Et begreb han har hentet fra kunstsnedkeren Thomas Tempte, der bruger begrebet til at understrege at praktisk arbejde også kræver kvalificeret tænkearbejde. Derefter giver Göranzon sig i kast med en længere gennemgang af det abstrakte intellekt, det vil sige troen på det eksakte sprog og opdelingen mellem krop og bevidsthed, som den bliver beskrevet i den filosofiske tradition fra Descartes til Russell og den yngre Wittgenstein. Efter denne noget traditionelle kritik vender Göranzon heldigvis afslutningsvist tilbage til det praktiske intellekt. Den franske filosof Diderots begyndende erkendelse af, at erfaringen spiller en væsentlig rolle for vores brug af kundskaber, anvender Göranzon til at skærpe vores forståelse af to forskellige former for kundskaber: nemlig en teoretisk kundskabsform og en praktisk. Med Diderot ved hånden understreger Göranzon, at det praktiske intellekt ligesom det teoretiske intellekt bruger refleksionen som et centralt værktøj.

Göranzon uddyber forståelsen af det praktiske intellekt i bogens femte kapitel igen ved brug af case-studier. Udfra to casestudier af henholdsvis indførelse af EDB i en forsikringskasse og af, hvordan meteorologer stiller en vejrudsigt redegør Göranzon for, hvad data egentlig er i en

professionsmæssig sammenhæng. Ud fra casebeskrivelserne gør han op med den vanlige tanke, at data udelukkende er redskaber. I en professionsmæssig sammenhæng bliver indførelsen af EDB en udelukkelse af andre former for kompetencer. Eksempelvis i forbindelse med forsikringskassen, hvor en lang række beslutninger i forsikringssager tidligere blev taget ved, at sagsbehandlere diskuterede sagerne med hinanden, bliver afløst af, at den enkelte medarbejder konsulterer EDB-systemets standarder med henblik på en beslutning. Muligheden for at udveksle kundskaber og kollektive kompetencer nedbrydes og konsekvensen bliver den paradoksale, at de beslutninger, der tages, bliver mindre sikre end tidligere. Et andet paradoks er, at de ansatte får sværere ved at se og følge processen, der ligger til grund for en beslutning og derfor føler sig mindre ansvarlige over for kunderne.

I det andet case eksempel bruger Göranzon Maja-Lisa Perbys studie af, hvordan meteorologer opstiller en vejrudsigt. Meteorologen opstiller ud fra en lang række informationskilder et indre vejr billede. At kunne opstille et indre vejr billede er ikke en rationel proces i traditionel forstand. Meteorologerne opstiller tværtimod en helhedsforståelse, der bygges op i løbet af dagen, af hvordan vejret vil udvikle sig, og som det er svært for meteorologen at gøre rede for hvordan opstår. I den forbindelse spiller den moderne teknik i form af satellit og radar billeder en rolle, men det er ikke det centrale element. Den moderne teknologi er kun en del af den proces at opbygge et indre vejr billede for meteorologen, og dermed blive i stand til at vurdere vejret. Tid og rytme er vigtige elementer for at kunne komme med et kvalificeret skøn. Det vil sige, at meteorologen får tid til at drikke en kop kaffe og reflektere over informationerne. Der opbygges et rytmisk forløb mellem, at meteorologen indsamler informationer og reflekterer over dem - en vigtig forudsætning for at kunne komme en god vurdering af vejret.

Afslutningsvist bruger Göranzon den østriske filosof Wittgenstein til at udvide antallet af kundskaber fra de førnævnte to - den praktiske kundskabsform og den teoretiske - til at skelne mellem tre typer kundskaber: 1. de teoretiske kundskaber (påstandskundskaber) 2. praktiske kundskaber (færdigheder) og 3. fortrolighedskundskaber. I følge Göranzon er særligt fortrolighedskundskaberne blevet oversete, hvorimod de teoretiske kundskaber er blevet kraftigt overvurderet. Begrebet fortrolighedskundskaber er svært at oversætte og der findes mig bekendt ikke noget tilsvarende begreb på dansk, men refererer såvidt jeg kan vurdere, til at man gennem hverdaglig brug bliver fortrolig med bestemte arbejdsområder.

I bogens sidste kapitel gør Göranzon sig en række overvejelser over, hvordan uddannelserne i højere grad kan tage hensyn til fortrolighedskundskaberne. Ud fra en mængde citater og udtalelser skitserer Göranzon nødvendigheden af at fastholde øvelser og rutiner som grundlæggende læringsmekanismer. At overlade det til computeren at håndtere de simple opgaver afskærer det enkelte menneske fra at gøre sig erfaringer som er væsentlige i det øjeblik, der skal træffes beslutninger. Den direkte sanselige konfrontation med materialet kan ikke erstattes af computeren og må derfor fastholdes i uddannelsessystemet. Den mangfoldighed, der eksisterer i en professionskultur, lader sig ikke formalisere. Kun igennem en dialog om professionskulturens tavse sider vindes nye indsigter og en udvikling er mulig.

Göranzons bog lader netop det mangesidige komme til sin ret og bruger blandt andet materiale fra kunst, teater, håndværk og computervidenskab til at beskrive de centrale elementer i en professionskultur. Særligt igennem sine case-beskrivelser viser Göranzon professionskulturens mangfoldighed, som netop ikke lader sig formalisere til data. Det er i den forbindelse, at Göranzon har sin styrke og har som en af de få gået empirisk til værks for at belyse det vanskelige begreb

fortrolighedskundskab. Diskussionen om professionernes 'tavse viden' - den senere tids svar på fortrolighedskundskab - har ofte været domineret af eksperter, der paradoksalt nok er kommet til deres erkendelser af tavse kundskaber gennem et tæt studie af teoretisk viden.

Strukturen i Göranzons bog er dog ikke altid lige gennemskuelig og den collageagtige skrivestil er på samme tid underholdende og forvirrende. Der bruges meget krudt på at redegøre for det problematiske ved det eksakte sprog og de formelle definitioners baggrund og fremvækst i den vestlige kultur. Ikke at en sådan skitse ikke er vigtig, men den er set før og fylder på bekostning af uddybende analyser af den mangesidige professionskultur, som Göranzon netop har så skarpt et blik for.

Et andet problem som Göranzon ikke kommer ind på, men som synes væsentligt, er en nærmere beskrivelse af begrebet fortrolighedskundskab. Hvis denne form for kundskab er en førreflektiv kropslig viden som opbygges gennem øvelse, er det så egentligt rimeligt at beskrive den som et praktisk *intellekt*? Det skaber den illusion, at der er tale om en form for kundskab, som kan sidestilles med andre former for kundskab. Men det skal stå som Göranzons fortjeneste, at han som en af de første har åbnet for en vanskelig diskussion om professionskundskaber igennem empiriske studier. Og det er i den forbindelse lykkedes ham at skabe en interessant bog.